

nayı tesislerinin yer aldığı Selvi zengin bir tarımsal bölgenin idarî merkezidir. Gabrovo iline bağlı olup Sofya'nın 178 km. doğusunda, Veliko Tarnovo'nun (Tırnova) 50 km. batısındadır.

Kasaba 1516 yılından kısa bir süre önce Türk göçmenleri tarafından kuruldu. XVI. yüzyıl içinde konumu sebebiyle Huta- liç bölgesinin merkezi haline geldi. XVII. yüzyılda çok sayıda müslümanın yerleşti- ği bir yer olarak gelişme gösterdi. Başlan- gıçta Niğbolu sancağına bağlı Tırnova ka- zasının bir parçasıydı. Daha sonra aynı san- cakta Huta liç kazası içinde kaldı. Kazaya adını veren Huta liç, Ortaçağ'dan kalma kü- çük bir Bulgar kalesiydi. Bu kalenin kalın- tıları 1980'li yıllarda, tamamıyla bir Türk köyü olan Hisar Beyli'nin (daha sonra Ser- beglii, 1934'ten itibaren Javorets) içindeki düzlüğün kenarında kasabanın 9 km. gü- neydoğusunda keşfedilmiş ve kazı çalış- maları yapılmıştır. Huta liç Kalesi ilk defa XIII. yüzyıldan kalma bir Bulgar yazıtında zikredilir.

Huta liç nahiyesi Bulgar adları taşıyan ve hristiyan ahalیه sahip yirmi dört, bunun yanında Türk adı taşıyan ve müslüman ahalisi bulunan iki köyle (Çadırılı ve Ali Fa- kihler) birlikte ilk olarak 884 (1479) tarihli *İcmal Defteri*'nde geçer. 922 (1516) ta- rihli defterde Selvi daha önceki kayıtlarda zikredilmeyen (hâric ez-defter), on sekiz müslüman Türk hânesine sahip yeni kuru- lan bir yer diye belirtilir (BA, MAD, nr. 11). Aynı defterde iki eski köyün yanında Türk adı taşıyan, müslüman ahalیه sahip sekiz yeni müslüman köyü daha kaydedilmiş (Adiller, Akıncılar, Çadırılı-i Zîr, Dereli, Di- kenler, Hisar Beyli, Malkoçlar ve Selvi), 1516'dan itibaren 1579-1580'e doğru bun- lara dört yeni Türk köyü eklenmiştir. Aynı yıllar arasında Huta liç nahiyesinin müslü- man nüfusu 214'ten 838 hâneye yüksel- di. Bu yıllarda hristiyan nüfusu daha da durağanlaştı ve önemli bir kısmı tedricen müslümanlaştı. 1579-1580 ve 1642 yıl- ları arasında eski yirmi dört Bulgar köyü ile dört yeni köyün nüfusunda müslümanla- rın oranı % 16'dan % 47'ye yükseldi. 1751'- de ise bu oran % 58'e çıktı. Aynı yıl Selvi 301 hânesi, iki cuma camisi ve hafta pa- zaryla küçük bir kasaba durumundaydı. Bütün bölgenin, kasabanın ve köylerin nü- fusunun % 71'i müslümandı. XVIII. yüzyı- lın ikinci yarısında hristiyanlar Selvi'ye yer- leşmeye başladı ve en azından 1759'dan itibaren bir kiliseye kavuştu.

1768-1828 yılları arasındaki dört Rus- Türk savaşı, kasaba merkezinde yoğunla-

şan Huta liç / Selvi bölgesinin müslüman nü- fusunun kaybolmasına yol açtı. Aynı dö- nemde kazanın güney dağlık bölgesinde büyük çapta yeni bir Bulgar hristiyan kö- yü olan Yeniköy / Novo Selo kuruldu. Bu- nun yanında eski Gâbene ve Mleçovo köy- leri büyük ilerleme kaydetti. 1845'te böl- gedeki müslüman nüfus oranı % 52'ye, 1873'te % 46'ya geriledi. Selvi kasabası bu son tarihte 1219 hâneye doğru genişleme gösterdi. Bu dönemde cami sayısı da iki- den ona çıktı. Kasabanın artan önemi da- ha 1777'de saat kulesinin inşasıyla tescil edilmişti. Hristiyanların çoğalan sayısı 1834 yılındaki büyük ve tarihî kilisenin inşasıyla da kendini göstermişti. Bu kilise sultanın yazılı izni ve mahallî müslüman nüfusun etkin malî desteğiyle kasabanın eski kü- çük kesiminde yapılmıştı. Osmanlı Dev- leti'nin son döneminde Selvi 2345'i müs- lüman olan 6200 kişilik nüfusa sahipti. 1286 (1869-70) tarihli salnâme kasaba- da 611 dükkân, iki kilise ve bir hamam zikreder.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı esnasın- da müslüman nüfusun büyük bölümü kaç- tı veya savaşın hemen ardından Anadolu' ya göç etti. Yerlerine fakir dağlık bölgeler- den gelen insanlar yerleştirildi. 1887'de ka- saba sadece 1021'i (% 11) Türk olan 8860 kişilik nüfusa sahipti. 1940 yılına kadar ka- saba fazla gelişme göstermedi. 1934'te müslüman nüfusu hâlâ 1.080'di. Aynı yıl bütün Türkçe yer adları, bunun yanında Yunanca Kalokastro ve Sırpça Serbe yeni Bulgar adlarıyla değiştirildi. Akıncılar kö- yünün adı Petko Slavejkov oldu. II. Dünya Savaşı'ndan sonra yeni endüstriler bazı gelişmelere yol açtı. Kasabanın müslüman nüfusu azaldı. Geride kalan en son cami de 1985 yılından önce ortadan kalktı. 1990'- da eski Akıncılar köyünde mütevazı bir köy camisi mevcuttu. Aynı yıl, XVI. yüzyılın or- talarında kolonileştirilen Rahovo köyü bir camileri bulunan hatırı sayılır bir müslü- man-Türk cemaatine sahipti. Adiller (şim- di İdilovo) ve Malkoçlar'da ise (şimdi Bur- ja) kısmen Alevî geçmişe sahip olan küçük Türk aileleri kalmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

N. Ganev, *Stranitsi ot istorijata na grad Sevlie- vo*, Veliko Tarnovo 1925; Ž. Čankov, *Geografski Rečnik na Bălgarija*, Sofia 1939, s. 394-396; *Sevlievo i Sevlievskijat kraj* (ed. Khr. M. Ionkov), Sofia 1967; H. J. Kornumpf, *Die Territorialver- waltung im östlichen Teil der Europäischen Tür- kei, 1864-1878*, Freiburg 1976, s. 331-332; M. Kiel, "La diffusion de l'Islam dans les campag- nes Bulgares à l'époque Ottomane (XVe-XIXe siè- cles): Colonisation et conversion dans le district de Sevlievo", *Les Balkans à l'époque Ottomane*

(ed. D. Panzac), Aix-en-Provence 1993, s. 39-53; a.m.f., "Rasprostranenie na Isljama v Bălgars- koto selo prez Osmanskata epoha (XV-XVIII v.): Kolonizatsija i Islamizatsija", *Mjusjulmanska Kultura po Bălgarskite Zemi* (ed. R. Gradeva – S. Ivanova), Sofia 1998, s. 57-126; a.m.f., "Sel- wi", *EI²* (İng.), IX, 136-137; "Sevlievo", *Kratka Bălgarska Enciklopedija*, Sofia 1967, IV, 489.

MACHIEL KIEL

SEM'

(السمع)

Ses dalgalarının
kulak tarafından toplanıp
beyindeki merkezlere gönderilmesi
ve burada algılanmasını
ifade eden işitme duygusu
(bk. DUYU).

SEM'

(السمع)

Allah'a nisbet edilen
sübûtî sıfatlardan biri.

Sözlükte "işitmek, duymak; birinin arzu ve dileğini kabul etmek, anlamak; duyur- mak" mânalarına gelen *sem'*, terim ola- rak "Allah'ın işitilmeye konu teşkil eden her şeyi tam bir yetkinlikle işitmesi" diye tanımlanır. O'nun işitmesi herhangi bir organ veya vasıtaya bağlı değildir (İbnü'l- Esîr, *en-Nihâye*, "sm'" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "sm'" md.). *Sem'* kavramı, Kur'ân-ı Kerîm'- de bu kökten türeyen çeşitli kelimelerle birçok âyetle Allah'a nisbet edilmiştir. Bu zengin kullanım söz konusu sıfatın içerdi- ği anlamların daha iyi kavranmasına yar- dımcı olmakta ve diğer ilâhî sıfatlarla iliş- kisini belirtmektedir. *Sem'* iki âyetle "işit- tirmek, duyurmak" mânasında geçmekte (el-Enfâl 8/23; Fâtır 35/22), "O'nun işitme- si hayret verecek seviyededir" meâlindeki âyetle (el-Kehf 18/26) Allah'ın işitme sıfa- tının en üst mertebede bulunduğu dik- kat çekilmektedir. Bütün ilâhî sıfatlarda olduğu gibi Allah'ın *sem'* sıfatına delâlet eden âyetlerde de ispat-tenzih dengesi ku- rulmuş, böylece zihinlerin bu sıfatı anla- ma konusunda teşbihe düşmesinin önü- ne geçilmiştir (meselâ bk. eş-Şûrâ 42/11). *Sem'* kavramının geçtiği diğer âyetlerde "inşâ" (yaratmak, yapmak) kökü veya bu kökle aynı anlamı taşıyan "ca'l" yardımcı fiili kullanılarak Cenâb-ı Hakk'ın insanlara ve diğer canlılara işitme duygusu ve organı lutfettiği belirtilmekte, diğer bir âyet gru- bunda ise insanların işitme yeteneğini biz- zat yaratıp sürdürenin Allah olduğu, O'nun

bu yeteneği dilediği anda iptal edebileceği ifade edilmektedir (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "sm^{cm} md.; ayrıca bk. SEMİ').

Sem' sıfatı bu kalıbıyla Kur'an'da Allah'a doğrudan nisbet edilmemekle birlikte hadis rivayetlerinde yer almıştır. Hz. Âişe, Kur'an-ı Kerim'in 58. sûresinin ilk âyetlerinin nâzil olmasına vesile olan zihâr olayını anlatırken "İşitmesi (sem') bütün sesleri kapsayan Allah'a hamdolsun ..." ifadesini kullanmış ve ardından söz konusu sürenin ilk âyetini "Kad semiallâhu ..." diye de okumuştur (*Müsned*, VI, 46; İbn Mâce, "Muḳaddime", 13). Sem' kavramı, çeşitli hadis rivayetlerinde fiil kalıplarının yanı sıra "sâmi'" ve "semi'" sıgalarıyla da zât-ı ilâhîye izâfe edilmiştir. Namazlarda rûkûdan doğrulurken okunan, "Semiallâhu lîmen hamideh" cümlesi dokuz hadis kaynağında yer almaktadır (Wensinck, *el-Mu'cem*, "sm'a"). Hz. Peygamber de sem' sıfatını Allah'a nisbet ederken âyetlerde geçen lafızları ve onların anlam zenginliğini kullanarak dikkatleri özellikle tenzih noktasına çekmiştir (Buhârî, "Tevhîd", 9; İbn Mâce, "Du'â", 10). Cenâb-ı Hakk'ın sem' sıfatıyla nitelenmiş olduğunun en önemli delili Hz. İbrâhim'in hak dini kabul etmesi hususunda babasıyla konuşurken, "İşitmeyen ve görmeyen şeylere niçin tapıyorsun?" demesi (Meryem 19/42), yine aynı konuya temas eden Şuarâ sûresindeki âyetlerde (26/70-74) İbrâhim'in babasına, "Peki, yalvardığınızda onlar -putlar- sizi işitiyor veya size zarar yahut fayda verebiliyor mu?" sorusunu yöneltmesidir. Bu âyetler Allah'ın işitme ve görme sıfatlarıyla nitelenmiş olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Sünnî kelâm âlimleri sem'in akli delille ispatını daha çok mutlak kemal fikrinden hareketle yapmaya çalışmıştır. Onlara göre naslarda türemiş kelimelerle (sıfat kalıpları) Allah'a nisbet edilen isimlerin (mânevî sıfatlar) köklerini teşkil eden masdarların da bir sıfat grubu olarak (sıfât-ı meânî) O'na izâfe edilmesi hem nas hem dil hem de mantık kuralları açısından zaruridir. Bu sebeple Allah'ın semî olduğunu kabul edip de O'nun sem' sıfatına sahip bulunmadığını söylemek mümkün değildir. Kâ'bî ve Ebû'l-Hüseyn el-Basrî gibi bazı Mu'tezile kelâmcıları, Allah'ın sem' sıfatına delâlet eden nasları O'nun ilim sıfatının farklı bir ifade şekli olarak değerlendirmiştir. Buna göre semî ismi Allah'ın alîm (âlim, allâm, a'lem) ismi içinde mütalaa edilmelidir. Bu yaklaşım tarzını eleştiren Fahreddin er-Râzî, semî isminin alîm olarak yorumlanması halinde Kur'an'da bu isimden hemen sonra zikredilen bütün

alîm isimlerinin gereksiz bir tekrar oluşturacağına dikkat çekmektedir (*Levâmî'u'l-beyyinât*, s. 239). Aslında Kur'an-ı Kerim'de pek çok âyette geçen semî-alîm kullanımı Cenâb-ı Hakk'ın işittiği her şeyin mahiyetini de çok iyi bildiğini, bunların künhüne hakıyla vâkıf olduğunu göstermektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, VI, 46; Ebû'l-Hasan el-Eş'arî, *el-Lüma'* (nşr. R. J. McCarthy), Beyrut 1952-53, s. 11-12; Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd* (nşr. Bekir Topaloğlu – Muhammed Aruçi), Ankara 1423/2003, s. 80; Ebû'l-Kâsım ez-Zeccâcî, *İştikâku esmâ'illâh* (nşr. Abdülhüseyn el-Mübârek), Beyrut 1406/1986, s. 75-81; Bâkılânî, *et-Temhîd* (McCarthy), s. 26-27; Kâdî Abdücebbar, *Şerhu'l-Üşûl'l-hamse*, s. 167-174; a.m.f., *el-Muḡnî* (nşr. Mahmûd M. el-Hudayrî), Kahire, ts. (el-Müessesetü'l-Misriyye), V, 241-242; Cüveynî, *el-İrşâd* (Muhammed), s. 72-76; Gazzâlî, *el-Maḳşadü'l-esnâ* (Fazlûh), s. 96; a.m.f., *el-İkṭisâd fi'l-i'tikâd* (nşr. İbrahim Ağâh Çubukçu – Hüseyin Atay), Ankara 1962, s. 108-113; Nüreddin es-Sâbüni, *el-İrşâd fi'uşûl'd-dîn* (nşr. Bekir Topaloğlu), Ankara 1416/1995, s. 25-27; Fahreddin er-Râzî, *Levâmî'u'l-beyyinât* (nşr. Tâhâ Abdürraûf Sa'd), Beyrut 1396/1976, s. 239; a.m.f., *Kelâm'a Giriş [el-Muhassal]* (trc. Hüseyin Atay), Ankara 1978, s. 164-165; Metin Yurdagür, *Allah'ın Sıfatları*, İstanbul 1984, s. 193-198.

METİN YURDAGÜR

SEMA

(السماء)

Kur'an-ı Kerim'de fizik ve fizik ötesi boyutuyla gök için kullanılan bir kelime.

Sözlükte "yükseklik" anlamında bir isim olup sümûv (semâ) kökünden türemiştir (çoğulu semâvât); "gök, bulut, yüksekte olan her şey, evin tavanı, yağmur, atın sırtı" gibi mânalara da gelir. Daha çok "gökyüzü" anlamıyla zikredilen semâ yerine göre müzekker (el-Müzzemmil 73/18) ve müennes (Fussilet 41/11), yerine göre müfred (Fussilet 41/11) ve cemi (el-Bakara 2/29) şeklinde kullanılmıştır (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "smv" md.). İslâm düşüncesinde varlık ve kâinat tasavvurunun bir parçası olarak sema kelimesinin biri fizikî, diğeri fizik ötesi iki anlamından söz edilir. Yeryüzünün herhangi bir noktasından yukarıya doğru bakıldığında uzaydaki gök cisimleri dahil görülen bütün uzaklıklar semanın kozmoloji, astronomi ve astrofizik gibi ilimlerin konusunu teşkil eden fizikî boyutunu oluşturur (bk. FELEK). Kur'an'da daha çok "yedi gök" şeklinde kelimenin çoğul kullanımlarında veya mi'rac gibi bazı olaylara değinen hadislerde semanın, mahiyeti tam olarak bilinmeyen gayb âlemine ilişkin fizik ötesi boyutun-

dan söz edilir ve bu boyutuyla sema farklı din ve kültürlerde de yer alır. Bu anlamda semalardan sonra kürsî ve arş gibi melekût âleminin diğer varlıkları gelir (ayrıca bk. ÂLEM; BEYTÜLİZZE). Kur'an'da tekil olarak 120, çoğul olarak 190 yerde geçen sema (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "smv" md.), hadislerde de aynı anlamlarda ve özellikle metafizik boyuta dair tasvirlerle birlikte zikredilir (Wensinck, *el-Mu'cem*, "smv" md.).

Yaratılışı. Kur'an semaların yoktan mı var edildiğini yoksa bir özden veya cevherden mi oluşturulduğunu açıklamaz. Arş su üstünde iken semaların ve arzın yaratıldığının (Hûd 11/7) ve semaların vaktiyle duhân (duman) halinde olduğunun (Fussilet 41/11) bildirilmesi göklerin bir çeşit duman-dan (buhar) yaratıldığı izlenimini uyandırmaktadır. Ayrıca göklerle yerin birleşik iken ayrıldığından ve hayat sahibi olan her şeyin sudan yaratıldığından bahsedilmesi (el-Enbiyâ 21/30) göklerin arşın altındaki suyun dumanından yaratılmış olabileceğini hatıra getirmekte ve Abdullah b. Mes'ûd'dan buna dair bir rivayet nakledilmektesyse de (Taberî, I, 462) semaların ve arzın yaratılışının Kur'an'da "haleka" (yarattı) (el-En'âm 6/1), "fetara" (yok iken var etti) (el-En'âm 6/79) ve "bedea" (eşsiz olarak yarattı) (el-En'âm 6/101) gibi fiillerle ifade edilmesi onların yoktan var edildiğini düşündürmektedir. Bazı filozofların iddia ettiği âlemin kadim olduğu görüşü İslâm âlimleri tarafından kabul görmemiştir (Gazzâlî, s. 22 vd.).

Kur'an'da semaların yaratılışının bir süreç takip ettiği, sürecin sırası kesin belirtilmemekle birlikte önceleri semalarla arzın (muhtemelen gaz kütlesi halinde) birleşik olduğu, sonra ayrıldığı (el-Enbiyâ 21/30), ayrıldıktan sonra duhândan semaların oluşturulduğu (Fussilet 41/11) anlaşılmaktadır. Semaların ve arzın ayrı ayrı kendi arasında bitişik olduğu, Allah'ın semaları da arzı da ayrı ayrı yedi kat haline getirdiği, ayrıca göklerin birbirine yapışık olup yağmur yağdırmadığı, arzın da birbirine birleşik olup bitki bitirmediği" şeklinde bazı müfessirler tarafından değişik yorumlar yapılmakla birlikte genel görüş "semalarla arzın tek bir kütle halinde bitişik olduğu, Allah'ın onları sonradan parçalara ayırdığı ve her birini yedi tabakaya böldüğü" şeklindedir. Semanın bütünden ayrılış safhasındaki duhân hali, genel olarak "duman, buhar, gaz kütlesi, karanlık, hidrojen, nebula, plazma" gibi kelimelerle açıklanmış ve semaların bu safhadan sonra iki günde / aşamada yaratıldığı be-